

NAKLADNICI

Hrvatska sveučilišna naklada d.o.o.
Arheološki muzej u Zagrebu
Muzej Staroga Grada

ZA NAKLADNIKE

Anita Šikić
Sanjin Mihelić
Aldo Čavić

RECENZENTI

Prof. dr. Predrag Novaković
Dr. sc. Branko Kirigin
Dr. sc. Aldo Čavić

LEKTURA

Ana Mihaljević

PRIJEVOD NA ENGLLESKI

Andrea Devlahović i Rog Palmer

FOTOGRAFIJE

Sara Popović, Vilma Matulić, Marko Vodanović, Darja Grosman,
Andrea Devlahović, Stipe Surać, Bojan Breclj, Pawel Jaroszewski,
Vanja Žanko, Arhiva Muzeja Staroga Grada

GRAFIČKO OBLIKOVANJE I PRIJELOM

Viktor Popović

TISAK

Tiskara Zelina d.d.

NAKLADA

400

ISBN

978-953-169-453-7 (Hrvatska sveučilišna naklada)
978-953-8143-45-8 (Arheološki muzej u Zagrebu)
978-953-8259-02-9 (Muzej Staroga Grada)

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 001080096.

Knjiga je tiskana uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i
obrazovanja RH.

Sara Popović

STAROGRADSKO POLJE
Studija arheološkoga krajolika

ZAGREB, 2020.

SADRŽAJ

7	O KNIZI
11	UVOD
13	Kulturni krajolici i njihova zaštita
17	Zaštita Starogradskega polja
21	Kratka povijest polja
27	Povijest istraživanja grada i polja
37	DOKUMENTIRANJE RAZLIČITIH VRSTA ARHEOLOŠKE BAŠTINE
41	Arheološka baština Staroga Grada
41	Baza podataka i klasifikacija nalazišta
45	Arheološka nalazišta u Starogradskega polju
45	Baza podataka i klasifikacija nalazišta
49	Načini promatranja i dokumentiranja nalazišta
54	O katalogu arheoloških nalazišta u Starogradskega polju
55	Antička podjela zemljišta
55	Kratak pregled dosadašnjih istraživanja
57	Strukturni pregled osi podjele zemljišta
67	RETROGRADNA ANALIZA STANJA OČUVANOSTI BAŠTINE
73	Retrogradna analiza arheoloških nalazišta
79	Kartiranje suhozida polja i utvrđivanje promjena u krajoliku
81	Retrogradna analiza antičke podjele zemljišta
81	Rekonstrukcija polja u različitim povijesnim razdobljima
81	Obuhvat polja u antici
83	Obuhvat polja i trase komunalnih putova u 14. stoljeću
93	Polje početkom novoga vijeka
95	Korištenje poljem i trase putova u 19. stoljeću
96	Promjene na osima antičke podjele u 20. stoljeću
97	Retrogradna analiza promjena na strukturama podjele
117	VREDNOVANJE OČUVANOSTI BAŠTINE NA OSNOVI RETROGRADNE ANALIZE
119	Vrednovanje arheoloških nalazišta
127	Vrednovanje očuvanosti antičke podjele zemljišta
131	REZULTATI STUDIJE I MOGUĆNOSTI ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA
145	ZAKLJUČAK
153	SUMMARY
161	Bibliografija
169	KARTOGRAFIJA
189	Prilog I / Katalog arheoloških nalazišta
231	Prilog II / Retrogradna analiza promjena na strukturama podjele

O KNJIZI

Ova knjiga nastala je na temelju mogega doktorskog rada, obranjenoga na Odsjeku za arheologiju Filozofskoga fakulteta u Ljubljani 2016. godine. U radu je bila riječ o problemu monitoringa arheološke baštine Starogradskega polja na otoku Hvaru, upisanoga u Listu svjetske baštine UNESCO-a 2008. godine. Da bi se baština polja mogla vrednovati, a time i da bi se mogli odrediti dijelovi kojima je potrebno posvetiti osobitu pozornost i nadzor, trebalo je izvršiti studiju povijesnih procesa koji su doveli do kumulativnoga baštinskog zapisa krajolika koji danas vidimo. Upravo je to tema ove knjige.

Arheološka je struka u posljednjim desetljećima napredovala promjenom koncepta od sagledavanja arheoloških ostataka kao skupa pojedinačnih nalazišta prema rekonstrukciji čitavih krajolika u određenome povijesnom razdoblju i kontinuitetu njihovih promjena kroz vrijeme. S druge strane, kulturni krajolici sve su češća tema proučavanja zbog velikih promjena koje se događaju u prostoru i zbog kojih vrijedni ostatci kulturne baštine nepovratno nestaju ako nisu vrednovani. Promatrano kroz takvu prizmu Starogradsko je polje vrijedan kulturni krajolik s tisućljetnim kontinuitetom u obradi zemlje, a danas je ugrožen promjenom osnovne gospodarske grane otoka, odnosno prelaskom s poljoprivrede na turizam.

Prostor Starogradskega polja premjeren je pri osnivanju kolonije grčkih doseljenika s otoka Parosa prije gotovo 2400 godina i podijeljen na jednake pravokutne parcele približne veličine 180 x 900 metara. Ta pravilna mreža vrlo je dobro očuvana i glavno je obilježje prostora bez obzira na to što je danas polje podijeljeno na mnogo manje privatne parcele zbog usitnjenije vlasničke strukture. Antička podjela zemljišta Starogradskega polja nije fosilizirani krajolik čije ostatke pronalazimo unutar današnjega krajolika, nego sastavni dio i danas aktivnoga poljoprivrednog prostora. Međe koje čine mrežu antičkih parcela mijenjale su se tijekom duge neprestane uporabe prostora, a danas ih čine putovi ili podzidi poljoprivrednih terasa. Stoga su neka od najvažnijih pitanja na koje sam ovom studijom pokušala odgovoriti: kojemu razdoblju pripadaju strukture koje danas vidimo na osima antičke podjele zemljišta, koje su najstarije sačuvane konstrukcije i na kojim bi se lokacijama budućim istraživanjima moglo utvrditi kako je izgledala izvorna podjela zemljišta. Prema tim pitanjima razrađena je struktura istraživanja, a posljedično i struktura ove knjige.